SUOMEN LUONTO 2001/3

Saunanlämmitysoppia kiuasmuseosta

"Keräilin pitkään kiukaita oman kotini pihalle, vaikka vaimo vähän ihmettelikin. Lopulta päätin perustaa kiuasmuseon", selvittää keraamikko, maailman ainoan kiuasmuseon pitäjä **Teppo Hurme** museonsa syntyperää.

Kiuasmuseo sijaitsee Asikkalassa, parikymmentä kilometriä Lahdesta pohjoiseen. Museo on auki "silloin, kun sauna sauhuaa" eli kun museon edessä olevassa kiukaassa palaa tuli. Talvella varminta on soittaa ja sopia käyntiaika, kesällä kiuasmuseon sauna sauhuaa melkein aamusta iltaan. Museo on ollut avoinna parisen vuotta, ja kävijöitä on ollut runsaasti. Heistä puolet on ulkomaalaisia.

Hurmeen mukaan sauna elää uusrenessanssia ympäri Eurooppaa. "Suomalaisille sauna merkitsee henkistä puhdistumista, ulkomaalaisille enemmänkin terveyttä ja eksoottisuutta."

Hurmeen museolla saa puhua saunasta aamusta iltaan ja ihmisillä riittää omia vitsejä ja tarinoita. "Aion ryhtyä tallentamaan niitä, koska ne ovat hauskoja ja mielenkiintoisia, tärkeää saunahistoriaa."

1960-luku oli hyvää kiuasaikaa

Museossa on esillä noin 150 kiuasta, muutama malli savusaunan kiukaasta sekä pienoismalleja. Suurin osa saunan uuneista on kotoisin Asikkalan Vääksyn romunkeräyspisteestä, muutaman on tuonut omistaja. Sähkökiukaita on 15, muut ovat puulla lämpiäviä.

Hurme sanoo pitävänsä itse erityisesti "pönttökiukaista", koska ne ovat kauneimpia. Hän arvelee, että aika pian hypätään ajassa neliisenkymmentä vuotta taaksepäin ja aletaan taas valmistaa kunnollisia kiukaita hyvistä aineksista.

"1960-luvun kertalämmitteiset kiukaat olivat aivan mainioita. Kiukaat tehtiin hyvin ja kestäviksi, ja ne polttavat puuta hyvällä hyötysuhteella. Myös arinat olivat silloin parempia kuin nykyajan tarjouskiukaissa", Hurme selittää.

Kiuasta ostaessa kannattaa kiinnittää huomiota saunan käyttöön ja tilaan. Kiukaan tehokkuus

pitää suhteuttaa kuutioihin ja ottaa kylmät pinnat huomioon. Pikkukiuas on edullinen, mutta usein myös alitehoinen ja tulee ajan mittaan kalliiksi. "Jos kiuas hehkuu paljon punaisena, se on melko varmasti väärä", Hurme toteaa.

Ennen joka pitäjässä oli peltiseppä, joka valmisti uuneja. Useimmiten ne olivat hyviä ja toimivat kymmeniä vuosia. Sodan jälkeen, kun kaikesta oli pulaa mutta rakentaminen oli vilkasta, kiuas saatettiin tehdä vaikkapa vanhasta peltitynnyristä. Hylätty ratakiskon pätkä kannatteli kiviä. "Tämä vuonna 1952 valmistettu tynnyrikiuas oli käytössä yli 30 vuotta", Hurme esittelee ruosteista uunia.

1960-luvulla kiukaita valmistettiin paljon teollisesti. Muun muassa Esko-merkkistä terveyskiukaana markkinoitua saunanuunia myytiin yli 10 000 kappaletta. Silloin tulivat myös ensimmäiset jatkuvalämmitteiset kiukaat. Sitä ennen käytössä oli kertalämmitteisiä kiukaita, joiden lämmöstä saattoi nauttia vielä saunaillan jälkeisenä aamunakin.

Saunafriikki museonpitäjä kertoo myös hyviä vinkkejä kiukaan huoltamisesta. Kivet kasataan monta kertaa liian tiiviisti ja niitä laitetaan liikaa. Kiuasta ostettaessa kannattaisi tutustua käyttöohjeisiin, niitä ei ole kirjoitettu huvin vuoksi.

"Tuhkat kannattaa poistaa ennen saunan lämmittämiseen ryhtymistä. Ensimmäisellä pesällisellä ei lämmitetä vielä saunaa, vaan kiuasta. Toisen pesällisen voikin sitten jo laittaa täyteen puuta", opastaa Hurme, jolla on peräti yhdeksän omaa saunaa.

Terhi Friman

Lisätietoja:
Teppo Hurme
p. 0400 425 149.

■ Kiuasmuseo on auki, kun sauna sauhuaa, kertoo Teppo Hurme.

KUVAT: ANTTI SARAJA